

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Anton Strepetov

**VÕLTSITUD KAUBAMÄRGIGA KAUPADE
TOLLIJÄRELEVALVE EESTIS**

Lõputöö

Juhendaja:

Lauri Aasmann, MBA

Kaasjuhendaja:

Tõnis Elling, mag.iur

Tallinn 2017

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2017
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Võltsitud kaubamärgiga kaupade tollijärelevalve Eestis.</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Customs Supervision Over Goods with Counterfeit Trademark in Estonia.</p> <p>Töö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 39 leheküljest. Lõputöö koostamisel on kasutatud 26 allikat, millele on viidatud.</p> <p>Kuigi Maksu- ja Tolliamet saab infot võltsitud kaubamärgiga toodete turuosast Eestis, selle maht ei ole piisav selleks, et tolliametnikud saaksid tegutseda efektiivselt. Samuti väga harva kasutatakse võimalust tollile rikkuvate kaupade kohta vihjeinfo saatmiseks. Lisaks, tollil ei ole pädevust hinnata, kas toode rikub intellektuaalse omandi õiguste omaniku õigusi või mitte.</p> <p>Lõputöö eesmärk on analüüsida võltsitud kaubamärgiga kaupade tollijärelevalvet Eestis.</p> <p>Töö eesmärgi saavutamiseks püstitas autor järgmised uurimisülesanded:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Anda ülevaade intellektuaalse omandi ja selle liikide olemusest. 2. Anda ülevaade tolli tegevusele vastavalt määrusele 608/2013 kaubamärgi osas. 3. Analüüsida intellektuaalse omandi õiguslikku raamistikku ja sellega kaasnevaid probleeme. 4. Analüüsida võltsitud kaubamärgiga toodete turuosa Eestis. <p>Lõputöö tulemusena jõuti järeldusele, et tavaliselt bürood saavad infot võltsingukahtlusega kaupade kinnipidamisest Maksu- ja Tolliametist või kaubamärgi omanikelt. Kaubagrupid, mida võltsitakse kõige tihedamini on väikesaadetised, näiteks parfüüm, rõivad või päikesepillid ning teated võltsingu kahtluse kohta saabuvad igakuiselt. Seda infot edastatakse kaubamärkide omanikele.</p>	
Võtmesõnad: kaup, võltsingud, intellektuaalne omand, turuosa.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: goods, counterfeiting, intellectual property, market share.	
Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Anton Strepetov</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
Vastab lõputöö nõuetele	Allkiri:
Juhendaja: Lauri Aasmann	
Vastab lõputöö nõuetele	Allkiri:
Kaasjuhendaja: Tõnis Elling	
Kaitsmisele lubatud	Allkiri:
Kolledži direktor: Uno Silberg	

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. INTELLEKTUAALSE OMANDI OLEMUS JA TOLLI TEGEVUS VASTAVALT MÄÄRUSELE 608/2013	7
1.1 Intellektuaalse omandi olemus.....	7
1.2 Tolli tegevus vastavalt määrusele 608/2013 kaubamärgi osas	13
2. INTELLEKTUAALSE OMANDI ÕIGUSLIK RAAMISTIK JA VÕLTSITUD KAUBAMÄRGIGA TOODETE TURUOSA EESTIS	21
2.1 Intellektuaalse omandi õiguslik raamistik ja sellega kaasnevad probleemid	21
2.2 Võltsitud kaubamärgiga toodete turuosa Eestis	26
KOKKUVÕTE	31
SUMMARY	34
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	36
LISA „Sun-Maid Tüdruk“ logo	39

SISSEJUHATUS

Eestisse tellitakse üha rohkem kaupu nii teistest Euroopa Liidu riikidest, kui ka Euroopa Liidu välistest riikidest. See tähendab, et meie turul on suurenenud erinevate esemete nõudlus ja valik. On tähtis, et koos õiguse omanikega ka riigi majandus väldiks suuri majanduslike kahjusid intellektuaal omandi ebaseadusliku kasutamise tõttu. Samuti, teatud juhtudel võivad võltsitud kaubad osutada tarbijatele ohtlikuks (näiteks võltsitud ravimid). Selleks, et vähendada võltsitud kaubamärgiga kaupade sissevedu tuleb tollil koguda rohkem infot nende kohta ja tegutseda etemalt.

Teema valiku põhjuseks on Maksu- ja Tolliameti praktiline vajadus saada rohkem infot võltsitud kaubamärgiga toodete turuosast Eestis, spetsiifilist infot võltsitud kaubamärgiga kaupade päritolust, transpordi- ja turustuskanalitest ning nende iseloomulikest tunnustest.

Lõputöö aktuaalsus tuleneb sellest, et Euroopa Liiduga viimase aastakümneni jooksul ühinesid uued riigid ja selle tõttu kaubavahetus liikmesriikide vahel on intensiivsem. Samuti muutub koormavaks ka tolliametnike töö ning seetõttu ei ole välistatud, et Eestisse aastaringselt saavad võltsitud kaubamärgiga kaubad, mis toob suuri kahjusid majanduses nii omanike, kui ka riigi jaoks.

Käesolev lõputöö on uudne, kuna võltsitud kaubamärgiga kaupade tollijärelevalvet Eestis ja sellega seotud probleeme teadaolevalt analüüsitud ei ole. Samuti esmakordse tulemuse toob Eestis esindavate kaubamärke büroode küsitluse teel saadud info ja selle analüüs, mis annab ülevaadet olemasolevate probleemidele koostöös büroode ja tolliasutuse vahel.

Probleem seisneb selles, et kuigi Maksu- ja Tolliamet saab infot võltsitud kaubamärgiga toodete turuosast Eestis, selle maht ei ole piisav selleks, et tolliametnikud saaksid tegutseda efektiivselt. Samuti väga harva kasutatakse võimalust tollile rikkuvate kaupade kohta vihjeinfo saatmiseks. Lisaks, tollil ei ole

pädevust hinnata, kas toode rikub intellektuaalse omandi õiguste omaniku õigusi või mitte.

Töö eesmärgiks on analüüsida võltsitud kaubamärgiga kaupade tollijärelevalvet Eestis.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks püstitatakse järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade intellektuaalse omandi ja selle liikide olemusest.
2. Anda ülevaade tolli tegevusele vastavalt määrusele 608/2013 kaubamärgi osas.
3. Analüüsida intellektuaalse omandi õiguslikku raamistikku ja sellega kaasnevat probleeme.
4. Analüüsida võltsitud kaubamärgiga toodete turuosa Eestis.

Töö koostamisel kasutatakse kvalitatiivset meetodit, mis võimaldab läbi viia ankeetküsitlust ja analüüsi. Andmekogumismeetodina kasutatakse ankeetküsitlust kaubamärkide Eesti esindajate vahel ja saadud info analüüsi. Tulemused võimaldavad üldistada kogutud andmeid ning kajastada neid selgelt ja arusaadavalt.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis on omakorda jagatud kaheks alapeatükiks. Esimeses peatükis käsitletakse lõputöö teoreetilist poolt. Esimeses alapeatükis antakse ülevaade intellektuaalse omandi ja selle liikide olemusest ja ajaloost ning teises alapeatükis antakse ülevaade tolli tegevusest vastavalt määrusele 608/2013 kaubamärgi osas eesmärgil analüüsida kaupadele rakendatavaid meetmeid.

Teine peatükk hõlmab lõputöö praktilist poolt. Teise osa esimeses alapeatükis analüüsitakse intellektuaalse omandi õiguslikku raamistikku ja sellega kaasnevat probleeme. Teises alapeatükis analüüsitakse küsitluse saadud info võltsitud kaubamärgiga kaupade päritolust, transpordi- ja turustuskanalitest ning nende iseloomulikest tunnustest.

Lõputöös kasutatakse intellektuaalse omandi ja tolli tegevusega seotud õigusakte, erialast kirjandust, rahvusvahelisi direktiive, internetiallikaid ning küsitlusest saadud informatsiooni.

1. INTELLEKTUAALSE OMANDI OLEMUS JA TOLLI TEGEVUS VASTAVALT MÄÄRUSELE 608/2013

1.1 Intellektuaalse omandi olemus

Tänapäeval termini „intellektuaalne omand“ kasutamine nii igapäevases elus, kui ka õigusteoorias ja seadusandluses on laialdaselt levinud. Elu 21. sajandis näitab, et üsna tihti varguse esemeks võib olla immateriaalne objekt, mis on seotud näiteks kirjandusega, kunstiga, leiutisega või kaubaga. Vaatamata sellele, et kaasaegne seadusandlus on kiiresti arenev haru, intellektuaalse omandi rikkumist on raske tõestada ja ennetada. Selline pettuse vorm sai väga populaarseks ka Euroopa Liidus, kus on loodud õigusaktid ja direktiivid, mis võimaldavad karistada intellektuaalse omandi rikkujaid. Ehkki ajakirjanduses tihti mainitakse kohtuvaidlustest, mis on seotud intellektuaalse omandi rikkumisega, jääb see mõiste senitundmatuks paljude jaoks.

Erinevad autorid püüdsid selgitada intellektuaalse omandi olemust, sellest kirjutab artiklis „Mis on intellektuaalne omand?“ autor Heiki Pisuke. Üldiselt termin „intellektuaalne omand“ tähendab kõiki inimeste vaimsete ja intellektuaalsete (näiteks luuletused, ideed, avastised, maalid, uued tehnoloogiad) tulemusi või leiutisi. Tähendus erineb, kui seda kasutatakse majandusliku või juriidilise mõistena. Ladinakeelest tulev väljend *proprius* tähendab kellelegi kuuluvaid õigusi. Alguses „intellektuaalseks omandiks“ nimetati õigusi kunsti- ja kirjandusteoste loomingu tulemusena. Tootmis- ja kaubandussfääri kuuluvale loomingu (peamiselt leiutisi) ning kaubamärkide suhtes kehtisid õigused nimetusega „tööstusomand“. Ainult 19. sajandi keskpaigas hakati kasutama terminit „intellektuaalne omand“. (Pisuke, 1993, lk 10)

Autor Aaron Schwabach toob intellektuaalse omandi ajaloo põhisündmuseks trükipressi leiutamist. Kui ennem raamatute või maalide kopeerimine käsitsi oli liiga tömahukas, et olla kasumlik piraatluse jaoks, siis kopeerimise tehnoloogiatega leiutamine tähendas piiramatu võimalusi intellektuaalse omandi rikkujate jaoks.

Kuna autorid püüdsid kaitsta oma teoseid, hakkasid ilmuma ka esimesed seadused, mis keelasid kopeerida teiste inimeste loometöid. Teine märkimisväärne leiutus, mida tõi tehnoloogiaarendus oli Internet, mis võimaldas levitada perfektseid koopiaid ilma kvaliteedi halvenemist palju kergemini, kui ükski varasem tehnika ning need olid juba digitaalses vormis. (Schwabach, 2007, lk 6)

Järgmise sammuna 14. juulil 1967.a. Stockholmis oli tunnustatud „intellektuaalse omandi“ määratlus, mis oli alla kirjutatud „Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni Asutamise Konventsioonis“ (World Intellectual Property Organization). Oli fikseeritud, et termin „intellektuaalne omand“ hõlmab õigusi, mis on seotud:

1. kirjandus-, kunsti- ja teadusteostega;
2. esituskunstnike ettekannetega, fonogrammidega ja raadiosaadetega;
3. leiutistega kõigis inimtegevuse valdkondades;
4. teaduslike avastustega;
5. tööstusnäidistega;
6. kaubamärkidega, teenindusmärkidega ja kaubanduslike nimede ning tähistega;
7. kaitsmega ebaausa konkurentsi eest.

Õigused kirjanduse, tööstuse, teaduse, ja kunsti valdkondades on samuti seotud selle terminiga. (Norman, 2011, lk 13)

Lähtudes terminoloogiast, mida kasutatakse rahvusvaheliselt, intellektuaalne omand on õigus. Lääne maailma osas seda õigust on alati põhjendatud kui ainuõigust. Tegelikult intellektuaalse omandi võib vaadelda kui erilise õiguste kompleksi, mis koos varaliste õigustega võib sisaldada ka isiklike mittevaralisi õigusi. Samas, õigused tööstusnäidistele, leiutistele, kauba- ja teenindusmärkidele saavad riigi kaitse ainult vastava riigiorgani otsusel (näiteks Riiklik Patendiamet), mis vormistatakse patendi või kaubamärgitunnistuse väljaandmisega. (Bently, 2014, lk 1)

Intellektuaalne omand on territoriaalse iseloomuga, mis tähendab, et selle õigusi kaitstakse ainult riigi territooriumil, kus on välja antud tööstusomandi kaitsedokument või kus antud kaup asub. Kui tegemist on teostega, siis kõrvuti territoriaalsuse printsiibiga, tunnustatakse ja kaitstakse autoriõigust oma riigi kodanike ja seal alaliselt elavate isikute suhtes sõltumata sellest, mis riigis autor oma teose on loonud või avaldanud. On võimalikud ka riikidevahelised kahepoolsed lepingud selleks, et laiendada intellektuaalse omandi kaitset väljaspool riigipiire. Teiseks võimaluseks on astuda rahvusvaheliste konventsioonide liikmeks, mis fikseerib need intellektuaalse omandi kaitse miinimumstandardid, mille iga riigi sisemine normistik peab vastama. Konventsiooniga ühinenud riik peab tagama välisriikide kodanikele samasugused tingimused nagu oma riigi kodanikele. (Mattei, 2000, lk 19)

Sarnaselt kirjeldab intellektuaalse omandi olemust Tanel Õunapuu artiklis „Intellektuaalne omand ja andmekaitse“. Autor kirjutab sellest, et intellektuaalne omand kui institutsioon hõlmab õiguslikult kaitstavaid loometöö tulemusi, millega saab teha tehinguid ning õiguste kaitseks vastavalt õigusaktidele välja astuda. Autor toob välja mõiste intellektuaalne kapital, mis tähistab üldiselt kõiki isiku mittevaralisi väärtusi, mis ei ole õiguslikult kaitstud, näiteks oskused, teadmised ja suhted. Samuti on välja toodud ka intellektuaalse omandi printsiip – see on alati tähtajaline ehk õigused kehtivad kindla aja jooksul. Pärast teatud perioodi möödumist õiguste omajal ei ole enam loometööle ainuõigust ning eranditega (autori üksikud isiklikud õigused) võivad seda ühtsetel alustel kasutada kõik. Intellektuaalse omandi puhul on alati oluline õiguste tekkimise ja avaldamise hetk ning sageli pole vahet, millises vormis seda tehakse. Autor mainib ka seda, mis tähendab autoriõigus, tööstusomand, millised õigused kaasnevad autoriõigusega ja millised on tööstusomandi liigid. (Õunapuu, 2014, lk 2)

Väga põhjalik kirjeldus intellektuaalse omandi kohta on kajastatud Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni poolt välja antud kirjutises „Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste mõistmine“. Alguses on toodud ajaloolised sündmused, mis olid kaasaegse intellektuaalse omandi õiguse loomise aluseks. Näiteks see, et intellektuaalse omandi kaitsmise tähtsust esmakordselt tunnustati

Tööstusomandi kaitse konventsioonis, mis oli vastu võetud Pariisis aastal 1883 ning Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioonis, mis oli vastu võetud aastal 1886. Järgmisena räägitakse tööstusomandi ja autoriõiguse erinevustest, millest kirjutasid ka eelmainitud autorid. On eraldi kirjeldatud, et autoriõiguse valdkonda kuuluvad kirjandus- ja kunstiteosed, raamatud, muusika, maalid ja skulptuurid, filmid ja muud teosed (näiteks arvutiprogrammid ja elektroonilised andmebaasid). (World intellectual property organization, 2016, lk 3)

Intellektuaalne omand sarnaselt materiaalse varaga võib olla ostetud, müüdud ja isegi renditud. Samuti, sarnaselt materiaalse varaga see võib olla kaotatud või hävitatud hooletuse pärast. See on kindlustatav ja võib olla kasutatud tagatisena. Olenemata teistest omadustest, intellektuaalsel omandil on alati majanduslik väärtus, mis võib olla ka päris suur, kuid tihti see jääb tähelepanuta, sellest teatakse liiga vähe või on see lihtsalt alahinnatud. Ettevõtluses selline olukord võib olla heaks võimaluseks või suureks ohuks, sõltuvalt sellest, kes on omanik. Kuni viimase ajani on mõeldud, et intellektuaalne omand on mureks ainult inseneride ja teadlaste jaoks. Selline arvamus on nüüdseks vaieldav. Tänapäeva teadmistel põhinevas majanduses intellektuaalne omand on sageli kõige olulisem vara ettevõttes, mis tähendab, et väga vähesed äri funktsioonid ei pea sekkuma intellektuaalse omandi õigustega. (Poltorak, 2002, lk 13-14)

Teisest vaatenurgast annavad ülevaade intellektuaalse omandi olemusest oma raamatutes „Intellectual property: patents, copyright, trade marks and allied rights“ ja „Intellectual Property“ välismaa autorid William Rodolph Cornish, David Llewelyn ja David Bainbridge. Huvitavalt on kirjeldatud võimalused intellektuaalse omandi kaitsme kuritarvitamiseks, mis on tänapäeval aktuaalne teema. Autorite jaoks intellektuaalse omandi teoreetiline olemus on tihedalt seotud selle mõjudega reaalses ühiskonnas. Samuti raamatutes olevad näited on väga detailsed ja praktilised. On toodud kaasus, kus kirjeldatakse tavalise raamatu ostu poest. Milliseid õigusi omandab inimene, kes saab ostetud raamatu omanikuks on hea küsimus. Paber, kaane ja printeri tint – raamatu füüsilised komponendid kuuluvad nüüd inimesele omandiõiguse tähenduses. Kirjandusteos, mis on väljendatud raamatus ikka kuulub kirjastajale või autorile. (Bainbridge, 2007, lk 12)

Raamatus „Intellectual Property: Patents, Copyright, Trademarks & Allied rights“ on väljendatud arvamus, et intellektuaalne omand ja selle kaitsmine tänapäevases maailmas on oluline kõigepealt majanduslike huvide pärast. Kaasaegses ühiskonnas paljude ettevõtjate jaoks esimesel kohal on kasum. Tähtsa ja silmapaistva objekti, mis on kaitstud intellektuaalomandi õigusega omanikud võivad kasutada oma positsiooni selleks, et kontrollida turul olevaid konkurente. Mõned intellektuaalomandi õiguskaitse vormid nagu patendid võivad anda omanikele võimalusi takistada võimalike konkurentide sarnaste toodete arendamist ja tõsta oma toote hinna sõltumata turuhinnast. Ei ole välistatud, et õiguste omanik saab mõjutada konkurente ka läbi kohtusse kaebamist. (Cornish, 2013, lk 39)

Sarnane esimeste autoritega seisukoht on avaldatud raamatus „Modern Intellectual Property Law“, kus autorid Catherine Colston ja Kirsty Middleton kõigepealt toovad ette, kuidas intellektuaalse omandi olemus on seotud patentidega, autoriõigusega ja kaubamärkidega. Samuti on näha, et see mõiste on levinud meid ümbritsevas maailmas. Märgised Coca-Cola purkidel, autoriõigused raamatutes, muusika, filmid, elektroonilised infoallikad, mida me kasutame, isegi tavalise pliiaatsi kuju. Kõik loetletud objektide kujud on tähtsad nii kunsti- kui ka teadusharus. Kuna intellektuaalne omand on inimloovuse tulemus, selle olemus on moodustatud uutest ideedest. Neid omakorda võib rakendada võimalikult erinevatel viisidel ja nende nimekiri oleks lõpmatu kuna igapäevaselt leiutatakse uusi väljendusvahendeid. Kunagi rakendatud inimeste vajaduste jaoks ideede väärtus hõlmab nii tööstus- ja kaubandusomandi maailma, kui ka kirjandust, kunsti ja disaini. (Colston, 2005, lk 1)

Huvitav ja ebatavaline lähenemine on autoril Catherine Seville tema raamatus „EU Intellectual Property Law and Policy“. Autor seletab intellektuaalse omandi olemust andes ülevaade Euroopa Liidu mõjust selle arengule viimase aastakümneni jooksul, mis tema arvates on olnud märkimisväärne. Autoriõigus intellektuaalse omandi osana on selle nähtusega otseselt seotud. Seal, kus õigused olid territooriumipõhised tekkisid probleemid ja takistused kaupade vaba liikumisega. Üheks loogiliseks lahenduseks oli erinevate intellektuaalse omandi ja autoriõiguse seaduste ühtlustamine kogu Euroopa Liidus, kuid see oli väga

mahukas ja keeruline väljapääs. Põhjuseks on asjaolu, et loetletud õigused on seotud erinevate eluvaldkondadega ja hõlmavad palju huvigruppe. Võrreldes Euroopa Liidu liikmesriikide intellektuaalse omandi seadusi on näha, et olulised erinevused on seotud selle rolliga seadusandluses. Selle põhjuseks võivad olla ajaloolised, kultuurilised või poliitilised sündmused konkreetses riigis. (Seville, 2009, lk 23)

Üldine ja lihtsasti arusaadav kirjeldus on Ameerika Advokatide Assotsiatsiooni raamatus „Intellectual Property and Antitrust Handbook“. Autorid selgitavad, et intellektuaalne omand eksisteerib üldise mõistena, mis kujutab endast immateriaalse vara õiguste kompleksi. Selline õiguste grupp koosneb patentidest, autoriõigusest ja kaubamärgi õigusest ning annab omanikele kindlust, et tema loometöö tulemused on juriidiliselt kaitstud. Laiemas tähenduses patentid hõlmavad leiutisi, autoriõigused hõlmavad loometeoseid ning kaubamärgid – sõnu ja kujundusi, mis kuuluvad kaubamärgi omanikele. Iga õigus kaitseb erinevaid immateriaalse vara aspekte ning on teistest õigustest sõltumatu. Kogu intellektuaalse omandi süsteemi lõppeesmärgiks on loominguliste püüdluste tunnistamine andes omanikele ainuõigust kasumile. Samuti ka innovatsiooni julgustamine, mis lõppkokkuvõttes on kasulik nii ühiskonnale, kui ka tarbijatele. (American Bar Association, 2007, lk 17)

Üks intellektuaalse omandi liikidest on kaubamärk, mille tõttu need mõisted on otseselt seotud. See on graafiline tähis, millega saab eristada ühe isiku kaupa või teenust teise isiku identsest või samasse valdkonda kuuluvast kaubast või teenusest. Lõpptarbija peab kaubamärgi järgi aru saama, et konkreetne toode on pakutud kindla ettevõtja poolt. Kaubamärke võib liigitada järgmiselt : sõnamärk, kombineeritud märk, kujutismärk, ruumiline märk ja helimärk. (Patendiamet, 2017) Kaubamärkidel on mitu erinevat ülesannet. Peale tavalist identifitseerimis funktsiooni graafilisi tähiseid tihti kasutatakse kvaliteedi kindlustamiseks. Kui tarbija lõunatab oma lemmikus restoranis, mis asub teises riigis ta loodab, et toidu ja teenuste kvaliteet on samal tasemel võrreldes teiste restoranidega, mis kannavad sama nime ja kaubamärke. Sama reegel kehtib kaupade kohta. Kuna toote või teenuse hea maine muudavad kaubamärgi väärtuslikuks kvaliteeditähiseks omanik

samuti peab panustama oma kauba kvaliteedi säilitamisele. (American Bar Association, 2009, lk 6) Oma kaubamärgi omanikud saavad kaitsta võltsingute eest registreerimisega, mis ei ole kohustuslik. See annab ainuõigust kasutada oma kaubamärki kaupade või teenuste tähistamisel. Omanik, kelle kaubamärk on registrisse kantud on õigustatud keelata teistel isikutel kasutada identseid või sarnaseid kaubamärke samas tegevusvaldkonnas territooriumil, kus kaubamärk on õiguskaitse saanud. (Patendiamet, 2017)

Kokkuvõtlikult selgus, et intellektuaalse omandi olemuse ajalugu saab alguse 19. sajandil, kui inimesed said kopeerida suure hulka informatsiooni tänu trükipressi leiutamisele. Koos sellega olid loodud esimesed autoriõiguse seadused. Kui enne intellektuaalse omandi tähendus oli seotud õiguste kunsti- ja kirjandusteoste loomine ning leiutiste ja kaubamärkide suhtes kehtisid õigused nimetusega „tööstusomand“, siis juba 19. sajandi keskpaigas uus termin “intellektuaalne omand” oli kasutusel tema tänapäevases tähenduses. Intellektuaalse omandi olemuse kirjeldamisel erinevate autorite seisukohad ühtisid. Üldiselt see on mõiste, mis kujutab endast kahte liiki õigusi. Need on patendid, autoriõigused ja kaubamärgid, mis on loodud omanike kindlustamiseks, et nende loometöö tulemused on juriidiliselt kaitstud. Vaatamata sellele, intellektuaalsel omandil on ka materiaalse vara õiguste omadused, see võib olla kaotatud või hävitatud hooletuse pärast. Samuti, sarnaselt materiaalse varaga see võib olla ostetud, müüdud ja isegi renditud. Selgus, et intellektuaalsel omandil on alati majanduslik väärtus, mis võib olla ka päris suur. Kuna paljude ettevõtjate jaoks esimesel kohal on kasum, eksisteerivad võimalused intellektuaalse omandi kaitsme kuritarvitamiseks, näiteks võimalike konkurentide sarnaste toodete arendamise takistamine või oma toodete hinna sõltumata turuhinnast tõstmine. Lisaks, nõuab mainimist intellektuaalse omandi liik, mis on sellega otseselt seotud ning pöörab tähelepanu - kaubamärk, ehk graafiline tähis, millega saab eristada ühe isiku kaupa või teenust teise isiku identsest kaubast või teenusest.

1.2 Tolli tegevus vastavalt määrusele 608/2013 kaubamärgi osas

Vaatamata sellele, et paljud inimesed tihti tellivad või ostavad kaupu väljastpoolt meie riiki, intellektuaalomandi õiguse rikkumise kahtlusega intsidentide arv ei ole

vähenenud. Eesmärgid võivad olla erinevad, kas ettevõtluse jaoks, oma tarbeks või sihipäraselt ja pidevalt sisseveetav kaup. Selle ennetamiseks 12. juunil 2013.a. võeti vastu määrus nr.608/2013, mis käsitleb intellektuaalomandi õiguskaitse tagamist tollis. Määruses on loetletud tolliprotseduurid, nende ajaline järgnevus ja kommentaarid.

Määruse alguses on selgitatud, miks on oluline kontrollida, kas kaup rikub intellektuaal omandi õigusi või mitte. Esimeseks põhjuseks on toodud fakt, et õigusi rikkuva kauba turustamine võib kahjustada nii õiguste omajaid ja kasutajaid, kui ka tootjaid ja kauplejaid. Teiseks, selline turustamine võib olla eksitav tarbijate jaoks ja isegi ohustada nende turvalisust ja tervist. Tuleks vastu võtta meetmed, et välistada sellise kauba ebaseaduslikult liidu turule sattumist piiramata seaduslikku kauplemist. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 1)

Järgmisena on sätestatud, mille alusel võetakse meetmeid juhul, kui tollipiiri ületav kaup on intellektuaalomandi õiguse rikkumise kahtlusega ja kuulub kontrollimisele. (Nõukogu Määrus (EMÜ) nr 2913/92, 1992, lk 1) Näiteks juhul, kui kaup on lubatud vabasse ringlusse, ekspordiks või reekspordiks; kui kaup siseneb tolliterritoriumile või lahkub sealt ning kui kaup suunatakse vabatsooni või lattu. Kauba suhtes tolliasutus viib läbi tollikontrolle ning võtab proportsionaalseid identifitseerimismeetmeid vastavalt riskianalüüsi kriteeriumidele (Nõukogu Määrus (EMÜ) nr 2913/92, 1992, lk 12). Eesmärgiks on ennetada intellektuaalomandit käsitlevate õigusaktide rikkumist ja sellega seotud tegusid ning teha koostööd kolmandate riikidega. Ülalmainitud määrust ei kohaldata kauba suhtes, mis on lubatud vabasse ringlusse eesmärgipärase kasutamise korra alusel, reisijate isiklikus pagasis oleva mittekaubanduslikku kauba suhtes, õiguse omaja nõusolekul toodetud või isiku poolt, keda õiguste omaja on volitanud kaupu tootma. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 4)

Edasi on loetletud isikud ja üksused, kellele pädevuses on algata menetlust eesmärgiga kindlaks teha, kas intellektuaal omandi õigust on rikutud või mitte. Mõlemad nii riigi-, kui ka liidusisest taotlust saavad esitada õiguste omajad, kindlad

intellektuaalomandi õiguste kollektiivse haldamise organisatsioonid (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (ELT) nr 2004/48/EÜ, 2004, lk 45.) ja kutselised intellektuaalomandi kaitse organisatsioonid. Eraldi ainult riigisisest taotlust saavad esitada kaks poolt. Üksused ja isikud, kellel on luba intellektuaalomandi õiguste kasutamiseks või kes on ametlikult volitatud õiguste omaja poolt menetluste algatamiseks ja kindlaks tegemiseks, kas intellektuaalomandi õigust on rikutud või mitte. Esindajad ja ettevõtjad, kellel on õigus kasutada oma toodetel geograafilist tähist. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 7)

Iga liikmesriik peab nimetama tolliasutuse, kes on pädev taotlusi vastu võtma ja menetlema ning teavitada sellest komisjoni, mis avalikustab liikmesriikide määratud tolliasutuste loetelu. Protsess algab sellest, et tolliasutused teatavad kas kauba vabastamise peatamisest või kauba kinnipidamisest. Seejärel eelmainitud isikud saavad esitada taotlust, mis vastab teatud tingimustele. Taotlust, mis peab olema riigisisene esitatakse tolliasutusele nelja tööpäeva jooksul alates kauba vabastamise peatamisest või kauba kinnipidamisest. Sisuliselt taotluse vormi märgitakse taotleja andmed, staatus, vajalik teave kauba kohta, taotleja kinnitused selle kohta, et ta edastab asjakohase teabe, kannab kindlaksmääratud kulud ja komisjon võib töödelda tema esitatud andmed. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 8)

Üldjuhul korraga saab esitada ainult üks riigisisene taotlus ja üks liidu taotlus. Kui konkreetne taotlus on juba ennem rahuldatud teises liikmesriigis ning taotleja ja intellektuaalomandi õigus on samad, tolliasutused võtavad meetmeid ennem rahuldatud taotluse alusel. Juhul, kui taotluse töötlemiseks ja kättesaamiseks on võimalus kasutada arvutisüsteeme, taotlused koos lisadega esitatakse elektrooniliste andmetöötlusvahendite abil. Sellised süsteemid on hooldatud ja väljatöötatud kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuste- ja strateegiatega. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus (ELT) nr 70/2008/EÜ, 2008, lk 21) Juhul, kui taotluse kättesaamisel leitakse, et kogu nõutud teave ei ole esitatud, või on esitatud valesti, taotlejalt nõutakse puuduva teabe esitamist kümne tööpäeva jooksul. Kui taotleja ei esita puuduvat teavet nimetatud ajavahemiku jooksul, taotlust lükatakse tagasi. Taotlejalt ei nõuta tasu läbivaatamisega seotud

halduskulude katmiseks. Taotlejat alati teavitatakse tolliasutuse poolt, kas tema taotlus on rahuldatud või tagasi lükatud. Juhul, kui taotlust lükatakse tagasi, seda põhjendatakse ja antakse teavet kaebemenetluse kohta. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 9)

Järgmiseks sammuks pärast taotluse rahuldamist on meetmete rakendamine. Tolliasutus määrab selleks kindla ajavahemiku, mis algab otsuse jõustumise kuupäeval. Kui selle aja jooksul taotleja ei ole enam mingil põhjusel taotluse esitamiseks pädev isik või kui intellektuaalomandi õigus kaotab kehtivuse, tolliasutus meetmeid ei kasuta. On tähtis, et toll tagab kõigi Eestis kehtivate intellektuaalomandi õiguste õiguskaitse, vaatamata sellele, kas õiguste omanik on esitanud määruse 608/2013 kohase taotluse või mitte. Juhul, kui taotlus oli juba rahuldatud, rahuldamise otsuse tunnistatakse kehtetuks või muudakse seda. Tolliasutusel on õigus pikendada ajavahemiku, kui see on lõppenud. Sellest teavitatakse otsuse saajat ning määratakse uue ajavahemiku. Kui otsus meetmete rakendamisele tolliasutuse poolt on juba tehtud, otsuse saaja taotluse alusel saab tolliasutus muuta intellektuaalomandi õiguste loetelu selles otsuses. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 10)

Pädevate tolliasutuste kohustuseks on edastada otsused oma liikmesriigi tolliasutustele nii riigisiseste taotluste- kui ka liidu taotluste kohta. Edastatakse taotluse rahuldamise, nende kehtetuks tunnistamise ja rahuldatud taotluste muutuvad otsused. Samuti otsused selle ajavahemiku kohta, mille jooksul tolliasutus peab meetmeid rakendama. Otsuse saajad peavad viivitamata teavitada pädevat tolliasutust, mis rahuldab taotlust, kui taotlusega seotud intellektuaalomandi õigus kaotab kehtivuse või otsuse saajal ei ole enam taotluse esitamiseks õigusi. Otsuse saajad võivad kasutada või avaldada teavet ainult kindlatel eesmärkidel: et kindlaks teha, kas intellektuaalomandi õigust on rikutud, menetluse algatamiseks ja menetluste käigus. Samuti kriminaalmenetluse algatamiseks, selle menetluse käigus, rikkujalt või muudelt isikutelt hüvitise nõudmiseks ning kauba valdaja või deklarandiga kokkuleppimiseks, et kaup hävitatakse. Juhul, kui tolliasutustelt saadud teavet kasutatakse muudel eesmärkidel pädeval tolliasutusel on õigus tunnistada kehtetuks kõik otsused, mis olid vastu

võetud ning keelduda ajavahemiku pikendamisest. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 11)

Järgmisena keskendutakse intellektuaalomandi õiguse rikkumise kahtlusega kauba vabastamisele, peatamisele ja kinnipidamisele. Kui tuvastatakse kauba, mis on kahtlustatud taotluse rahuldamise otsusega intellektuaalomandi õiguse rikkumises, peatatakse kauba vabastamist või peetakse kauba kinni. Samuti rakendatakse ülalmainitud meetmeid, kui intellektuaalomandi õiguse rikkumises kahtlustatava kauba suhtes ei olnud tehtud taotluse rahuldav otsus. Enne kauba kinnipidamist või vabastamise peatamist tolliasutus võib nõuda otsuse saajalt asjakohast teavet kauba kohta ning vajaduse korral ka selle pildid. Kauba valdajad või deklarandid on alati teavitatud ühe tööpäeva jooksul alates kauba vabastamise peatamisest või kinnipidamisest. Juhul, kui kauba valdajaid on mitu, tolliasutus ei ole kohustatud teavitama rohkem kui ühte isikut. Samal päeval või vahetult pärast kauba valdajat informeerimist tolliasutus teavitab ka otsuse saajat. Tolliasutused võivad konsulteerida teiste pädevate ametiasutustega selleks, et kindlaks teha isikuid ja üksusi, kellel on õigus taotlust esitada. Kui ühe tööpäeva jooksul alates kauba vabastamisest või kinnipidamisest ei ole kindlaks tehtud ükski isik ega üksus, kellel on õigus esitada taotlust kauba intellektuaalomandi õiguste rikkumise kohta, kui selline taotlus pole saadud või oli tagasi lükatud ning kõik tolliformaalsused on korrektselt täidetud kaup vabastatakse ja lõpetatakse selle kinnipidamist. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 12)

Juhul, kui kaup on juba kinni peetud või selle vabastamine on peatatud otsuse saajad, deklarandid ja kauba valdajad saavad võimaluse oma kauba kontrollimiseks. Samuti tolliasutuste pädevuses on võtta sellise kauba näidiseid, edastada neid otsuse saajale tema taotlusel analüüsimiseks ja selleks, et järgnev menetlus oleks kiirem ja lihtsam. Otsuse saaja kontrollib näidiseid omal vastutusel. Viiakse läbi tehnilist analüüsi ning kui on võimalik ja asjaolud lubavad, otsuse saaja tagastab antud näidised tolliasutusele hiljemalt enne kauba vabastamisest või kinni pidamise lõpetamisest. Kauba kinnipidamise või vabastamise peatamise ajaks tolliasutus määrab kindlaks, mis tingimustel toimub kauba ladustamine. Järgmisena, kui otsuse saaja on kätte saanud teabe kauba kinni pidamisest ta saab seda kasutada või

avaldata menetluse ning kriminaalmenetluse algatamiseks, et kindlaks teha, kas intellektuaalomandi õigust on rikutud või mitte. On võimalus kasutada teavet rikkujalt või muudelt isikutelt hüvitise nõudmiseks, deklarandi või kauba valdajaga kas kokkuleppe sõlmimiseks, millega intellektuaal omandi õiguse rikkuv kaup hävitatakse või osutatud tagatuse suurust käsitleva kokkuleppe sõlmimiseks. Selleks, et piirata rahvusvahelist kauplemist intellektuaalomandi õigusi rikkuvate kaupadega ning kiiresti ja tõhusalt rakendada õiguskaitsevahendeid võivad liikmesriikide tolliasutused jagada neile kättesaadavaid andmeid ja teavet kolmandate riikide pädevate ametiasutustega. Andmed võivad sisaldada nii kauba pidamist-, suundmusi-, kui ka üldist riske käsitlevat teavet, sealhulgas kauba kohta, mida transporditakse läbi liidu territooriumi ning mis on pärit kolmandatest riikidest. Ülalmainitud andmed võivad hõlmata kauba laadi ja kogust, intellektuaalomandi õigust, mille rikkumist kahtlustatakse, kauba päritolu, lähte- ja sihtkoha ning teavet transpordivahendite ja konteinerite liikumise kohta. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 13)

Kui kahtlustatav kaup on kontrollitud, tolliasutus võtab vastu meetmeid kas kauba hävitamisele, menetluse algatamisele või kauba enneaegse vabastamisele. On võimalik, et intellektuaalomandi õiguse rikkumise kahtlusega kaupa hävitatakse, kui on täidetud järgmised tingimused. Otsuse saaja on tolliasutusele kümne tööpäeva jooksul ja kergesti rikneva kauba korral kolme tööpäeva jooksul alates kauba kinnipidamisest kirjalikult kinnitanud, et intellektuaalomandi õigust on rikutud ja ta on selles veendunud või esitanud nõusolekut kaup hävitada. Juhul, kui deklarant või kauba valdaja ei ole nimetatud tähtaegade jooksul kinnitanud oma nõusolekut kaubahävitamiseks ja ei ole tolliasutustele teatanud oma vastuseisust, tolliasutus ei saa lugeda seda, et deklarant või kauba valdaja on kinnitanud oma nõusolekut nimetatud kaup hävitada. Toll võib võltsitud kaupu hävitada üksnes juhul, kui kauba omanik on sellega nõus. Kui tolliasutus pole saanud otsuse saajalt ülalmainitud aja jooksul kirjalikku kinnitust selle kohta, et kaup rikub intellektuaalomandi õigusi või nõusolekut kauba hävitamiseks, antakse loa kauba vabastamiseks ning lõpetatakse selle kinnipidamise kohe pärast kõigi tolliformaalsuste täitmist. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 14)

Kauba hävitamine toimub otsuse saaja vastutusel ja tollikontrolli all, välja arvatud juhul, kui liikmesriigi õigusaktides, kus kaup hävitatakse, on ette nähtud teisiti. Enne hävitamist on võimalik kaubast võtta näidiseid ja kasutada neid hariduslikel eesmärkidel. Kui deklarant või kauba valdaja ei ole kirjalikult kinnitanud oma nõusolekut kaup hävitada või loetakse, et nad ei ole andnud oma nõusolekut kaup hävitada, tolliasutus teavitab sellest otsuse saajat. Otsuse saaja omakorda algatab menetluse, et teha kindlaks, kas intellektuaalomandi õigust on rikutud. Üldjuhul menetluse algatamiseks antud tähtajad on samad - kümne tööpäeva jooksul ja kergesti rikneva kauba korral kolme tööpäeva jooksul alates kauba kinnipidamisest, kuid otsuse saaja põhjendatud taotluse alusel tolliasutused võivad pikendada seda aega kuni kümne päeva võrra. Kui tolliasutust ei teavitata menetluse algatamisest, kaup vabastatakse või lõpetatakse selle kinnipidamist. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 14)

On võimalik vabastada kaupa enneaegselt. Kui tolliasutus on teavitatud menetluse algatamisest eesmärgiga tagada õiguskaitset, kauba valdaja või deklarant võib nõuda enne menetluse lõpetamist kauba vabastamist või kauba kinnipidamise lõpetamist. Lisaks sellele peavad olema täidetud järgmised kriteeriumid. Deklarant või kauba valdaja peab esitama tagatise, mille suurus on piisav, et kaitsta otsuse saaja huve, asutus, mis on pädev kindlaks tegema, kas intellektuaalomandi õigust on rikutud, ei ole kohaldanud esialgset õiguskaitset ja kõik tolliformaalsused on täidetud. Samas, hävitamisele kuuluvat kaupa ei tohi lubada vabasse ringlusse, viia välja liidu tolliterritooriumilt, ekspordida, reeksportida, suunata peatamismenetlusele või paigutada vabatsiooni või lattu. Erandiks on olukord, kui tolliasutuste poolt ja saaja nõusolekul on otsustatud, et seda saab turustuskanaleist väljaspool ringlusse võtta või kõrvaldada näiteks teadlikkuse suurendamise, koolituse või hariduslikel eesmärkidel. Tingimused, mille puhul kauba lubatakse vabasse ringlusse, määrab kindlaks tolliasutus. Eraldi on väljatoodud väikeste kaubapartiide hävitamise juhend mida kohaldatakse juhul, kui on täidetud kindlad tingimused mis üldiselt on sarnased tavaliste kaubapartiide tingimustega. Erinevus on selles, et deklaranti või kauba valdajat teavitatakse kauba vabastamise peatamisest ühe tööpäeva jooksul alates kauba kinnipidamisest. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 16)

Viimasena on loetletud vastutuse, kulude ja karistuste asjaolud. Juhul, kui kauba suhtes algatatud menetlus katkestatakse otsuse saaja tegevuse tõttu, võetud näidiseid ei tagastata või need on kahjustunud ülalmainitud isiku tõttu ning kõnealuse kaubaga ei rikuta intellektuaalomandi õigust, kauba valdaja või deklarandi ees kannab vastutust otsuse saaja. Kauba ladustamise ja käsitlemise kulud alates kauba kinnipidamisest hüvitab tolliasutuste nõudmisel otsuse saaja. Liikmesriigid tagavad, et otsuse saajad täidavad ülalmainitud kohustusi, nähes vajaduse korral ette karistusi kehtestavad sätteid. (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013, 2013, lk 17)

Kokkuvõtlikult selgus, et tolli tegevus vastavalt määrusele 608/2013 kaubamärgi osas on süstematiseeritud järgmiselt. On toodud faktid, mis tõestavad intellektuaalomandi õigusi rikkuva kauba kahjulikkust. Kui kaup sellise kahtlusega ületab tollipiiri, tolliasutus viib läbi tollikontrolle selle suhtes ning kasutab identifitseerimismeetmeid. Tolliasutusel ei ole pädevust hinnata, kas toode rikub intellektuaalse omandi õigusi, üldjuhul nad teatavad kauba kinnipidamisest deklaranti või kauba valdajat. Seejärel kindlad organisatsioonid ja isikud, kelle pädevuses on uurida intellektuaalomandi õiguse rikkumist saavad esitada tolliasutusele taotlust menetluse algatamiseks. Tolliasutus aktsepteerib taotlust ja määrab menetluse läbiviimiseks kindla ajavahemiku. Selle aja jooksul kaup on ladustatud tolliasutuste poolt määratud tingimuste järgi. Kui kahtlustatav kaup on kontrollitud, tolliasutus kooskõlas kauba valdajaga ja organisatsiooniga, mis uuris intellektuaalomandi õiguse rikkumise asjaolusid võtab vastu meetmeid kas kauba hävitamisele, menetluse algatamisele või kauba enneaegse vabastamisele.

2. INTELLEKTUAALSE OMANDI ÕIGUSLIK RAAMISTIK JA VÕLTSITUD KAUBAMÄRGIGA TOODETE TURUOSA EESTIS

2.1 Intellektuaalse omandi õiguslik raamistik ja sellega kaasnevad probleemid

Kuigi seadusega on ettenähtud intellektuaalse omandi reguleerimisala, reaalses elus võivad tihti esineda erandid. Intellektuaalse omandi teema üsna tihti pakub huvi advokaatidele, kohtunikele ja õiguse professoritele. Palju kõrgetasemelisi kohtuasju on algatatud ning regulaarselt vastu võetud õigusaktide ja rahvusvaheliste lepingute abil üritatakse vähendada rikkumiste arvu. Selleks, et tänapäevastest intellektuaalse omandi õigusega seotud probleemidest aru saada ning tulevasi vältida, analüüsitakse reaalselt teavet rikkumiste kohta.

Intellektuaalse omandi kaitse aluseid igäüks võib leida Eesti Vabariigi põhiseaduses. Põhilised sätted on kajastatud põhiseaduse paragrahvides 32 ja 39. Põhiseaduse §32 lg1 lause 1 järgi on igäühe omand puutumatu ja võrdselt kaitstud asi. Põhiseaduse §39 sätestab, et autoril on võõrandamatu õigus oma loomingule ning riik kaitseb neid õigusi. (Eesti Vabariigi põhiseadus, 2015) Samuti kommentaarides on märgitud, et terminiga “omand” on seotud isikule kuuluvad asjaõigusliku omandiõiguse, asjaõigusliku omandamisõiguse, intellektuaalse omandiga seonduvad varalise iseloomuga õigused, kehalised esemed, teatud liiki võlaõiguslikud nõudeõigused, teatud ulatuses isiku vara kui terviku ning ka teatud liiki avalik-õiguslikud varalised positsioonid. Eelnevast lähtuvalt võib arvata, et põhiseaduse §32 kaitse alla kuulub intellektuaalne omand, kuid millises ulatuses. Põhiseaduse kommentaaridest on arusaadav, et §39 annab põhiseadusliku kaitse autori ja tema loometöö tulemustele autoriõiguse ning autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonnas. § 32 kaitsealas on investeringul põhinevad intellektuaalse omandi liigid (andmebaasid, kaubamärk ja teised tööstusomandi objektid, fonogrammide ning televisiooni- ja raadioteenus). (Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2002, lk 295) Tekib seaduspärane küsimus, kas Eesti

siseriikliku õiguse sätteid koos EL õigusega saavad kaitsta kõikide huvigruppide õigusi ja vajadusi?

Maksu- ja Tolliamet rakendab Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. juuni 2013. aasta määrust (EL) nr 608/2013, kus käsitletakse intellektuaalomandi õiguskaitselise tagamistollis. Aastal 2015 teostati tollis 444 tollikontrolli eesmärgiga selgitada välja, kas kahtlusalune kaup rikub intellektuaalse omandi õigust. Neist 348 korral tuvastati intellektuaalse omandi rikkumisi kokku 22 989 ühiku kaubaga. Vaid 25 juhul oli sama võltsitud kaubamärgiga partii suurus üle 100 toote. See tähendab, et Eesti ei ole suurte võltsitud kaupade partiide sihtriik. Tavaliselt on tegemist väikeste saadetistega, kuna umbes 95% rikkumistest on avastatud posti- ja kullersaadetiste läbivaatluse käigus. Umbes 20% juhtudest on kontrollitud kaup vabastatud põhjusel, et õiguste valdaja ei ole tolli pöördumisele reageerinud või on teatanud, et kogus on liiga väike. Samuti pööratakse tähelepanu võltsitud ravimitele. 2015. aasta andmete järgi avastas toll eeskirjadele mitte vastavaid saadetisi ravimitega umbes 90 korral. (Intellektuaalse omandi kaitse aastaraport, 2015, lk 6)

Intellektuaalomandi õigusi rikkuvate kaupade lähtemaaks on viimastel aastatel olnud enamasti Hiina, kuid ka Hong Kongist, Singapurist ja Venemaalt saabus Eestisse palju võltsitud tooteid. 2015. aasta andmetel avastatud kaubaliikidest olid käekellad, riideesemed ja jalatsid, kosmeetikatooted, mobiiltelefonid ja nende tarvikud, autolaternate pirnid ja mängukonsooli kasutusjuhendid. Kõikidel juhtudel oli tegemist kaubamärkide õiguste rikkumisega. Samal aastal intellektuaalomandi rikkuvaks tunnistatud ja hävitatud kaupade väärtuseks oli ligikaudu 550 000 eurot. Selleks, et määratleda hinnanguline kahju, mis oleks tekkinud võltsitud kauba turule jõudmisel, arvestati kontrollivate kaupadega sarnaste originaaltoodete maksumust legaalselt tegutsevas kaubandusettevõttes. Ka tänapäeval jätkuvalt on väikesaadetised tollile väljakutseks, millega tegeleda. (Intellektuaalse omandi kaitse aastaraport, 2015, lk 6-7)

Eestis tegutseb tööstusomandi apellatsioonikomisjon, mis on sõltumatu kohtueelne organ ja on loodud selleks, et lahendada tööstusomandi seadustes sätestatud juhtudel taotlejate kaebusi patendiameti otsuse vaidlustamiseks. 2015. aasta jooksul esitati apellatsioonikomisjonile 68 vaidlustusavaldust ja 9 kaebust, mis kõik

puudutavad ainult kaubamärke. Komisjon omakorda tegi 40 sisulist otsust ning neist 31 vaidlustusavalduste ja 9 kaebuste kohta. Apellatsioonikomisjon otsustas rahuldada 23 vaidlustaja nõuded ning 8 vaidlustaja nõuet jäeti rahuldamata. 18 otsust oli tehtud seoses kaubamärgi rahvusvahelist registreeringut puuduvate vaidlustusavaldustega. (Intellektuaalse omandi kaitse aastaraport, 2015, lk 19)

Näitena on toodud apellatsioonikaebused, kohtulahendid ja tehtud otsused. Esimese kaebuse asjaoludes on vaidlustusavaldus Patendiameti otsuse peale. Vaidlustatakse kaubamärgile Värske ja hea + kuju õiguskaitse andmine juriidilisele isikule Rimi Eesti Food AS(edaspidi taotleja). Vaidlustajaks on Sun-Maid Growers of California (edaspidi vaidlustaja), kes on tuntud USA ettevõtte SUN-MAID kaubamärkidega tähistatud toodete kaudu, mida kasutatakse seoses erinevate toidukaupadega. SUN-MAID kaubamärgi lahutamatu osa on juba aastast 1916 korviga tüdruku kujutis (Sun-Maid Tüdruk), mis nähtub selgelt vaidlustaja koduleheküljelt: (Vaata lisa 1). Samuti vaidlustaja on alljärgneva Eestis kehtiva Euroopa Ühenduse kaubamärgi ning identse reproduktsiooni omanik. Vaidlustaja leiab, et taotleja kaubamärgi suhtes esinevad õiguskaitset välistavad asjaolud ning taotleja kaubamärgi registreerimine on vääri ja vastuolus kaubamärgiseaduse normidega. Vaidlustaja arvates taotleja kaubamärk rikub tema õigusi ja seadusega kaitstud huvisid, kuna taotleja kaubamärgi registreerimine on vastuolus seadusega, mille kohaselt õiguskaitset ei saa kaubamärk, mis on identne või sarnane varasema kaubamärgiga, mis on saanud õiguskaitse identsete või samaliigiliste kaupade tähistamiseks. Vaidlustaja on ka varasemate Sun-Maid tüdruku kujutisega kaubamärkide omanik. Apellatsioonikomisjoni otsuseks oli vaidlustusavaldus rahuldada, tühistada Patendiameti otsus kaubamärgi Värske ja hea + kuju registreerimise Rimi Eesti Food AS nimele ning kohustada Patendiametit jätkama menetlust komisjoni otsuses toodud asjaolusid arvestades. (Tööstusomandi apellatsioonikomisjoni otsus nr.1553-0, 2015)

Teises kaebuses tuuakse näide kohtulahendist. 2004. a Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigis on asutatud advokaadibüroo, mis osutab õigusteenust klientidele. Tegevusvaldkonda kuulub klientide nõustamine erinevates tehingutes, mis on sageli rahvusvaheliste mõõtmega. Büroo samuti tegeleb ärivaidlustega, ka

nendega, mis puudutavad intellektuaalset omandit ja tehinguid. Hageja esitas 10.juunil 2004 taotluse Euroopa Ühenduse kaubamärgi „REDD“ registreerimiseks klassis „õigusteenused“. Kaubamärk registreeriti 27.juulil 2005 hageja nimele, kes aktiivselt kasutab kaubamärki oma igapäevases äri- ja majandustegevuses. Kaubamärk „REDD“ toetab assotsiatsiooni punase värviga. (REDD SOLICITORS LLP tsiviilasi, 2015)

8.oktoobril 2010 Eesti äriregistrisse kanti OÜ Advokaadibüroo RED Legal, mille ärinimi muudeti 29.augustil 2011 OÜ-ks Advokaadibüroo Red Legal ning 27.mail 2013 OÜ-ks Advokaadibüroo Red. Kostja tegevusala on advokaadibüroode ja advokaatide tegevus. Tegeletakse klientide nõustamisega kõikides ettevõtlusega seotud valdkondades, ka intellektuaalomandi valdkonnas. Kostja samuti aktiivselt kasutab tähist „red“ õigusteenuse osutamisel. Kostja nimele 11.oktoobril 2010 on registreeritud domeeninimi redlegal.ee, mida kasutatakse paralleelselt domeeninimega redbaltic.com. Hageja nõudis keelata kostjal tähise „red“ kasutamine kostja ärinimes ja kohustada kostjat muutma ärinime selliselt, et see ei sisaldaks tähist „red“. Samuti keelata tähise „red“ kasutamine domeeninimes ja edaspidi sisaldavate domeeninimede registreerimist tähise „red“ ning kustutada domeen redlegal.ee. Lisaks keelata kostjal tähise „red“ kasutamine oma majandus- ja äritegevuses ning sellega seonduvalt teenuste osutamisel ja reklaamitegevuses. (REDD SOLICITORS LLP tsiviilasi, 2015)

Kostja vaidles hagile vastu ja tõi faktid, et hageja on Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigis tegutsev advokaadibüroo, mis spetsialiseerub intellektuaalse omandi õigusvaldkonnale, kuid kostja on Eestis tegutsev advokaadibüroo, kes osutab õigusteenuseid kõigis ettevõtluseks vajalikes valdkondades. Hageja ja kostja ei konkureeri omavahel ning tegutsevad erinevatel turgudel. Harju Maakohus jättis 18.02.2015 otsusega hagi rahuldamata ja menetluskulud hageja kanda. Maakohtu arvates kostja tähise „red“ ja kaubamärgi „REDD“ visuaalne sarnasus puudub määral, mis võimaldaks neid segi ajada. Hageja kaubamärgil on neljätäheline sõna ning kostja tähisel on kolmetäheline sõna. Kohus leidis, et asjaolu, et mõlemas sõnas esineb kolm sama tähte, ei muuda märke visuaalselt ära vahetamiseni

sarnaseks. Kohus leidis, et foneetiliselt võivad hääldused olla sarnased, kuid mitte identsed. (REDD SOLICITORS LLP tsiviilasi, 2015)

Ringkonnakohus omakorda leiab, et kaubamärk „REDD“ ja tähis „red“ on visuaalselt sarnased. Samuti mõlemas esineb kolm identset tähte – „r“, „e“, „d“, Need tähed esinevad samas järjekorras ning need on kostja tähise ainukesteks elementideks. Ei ole tähtis ka see, kas hageja kaubamärk on kirjutatud suurte või väikeste tähtedega, kuna sõnamärgi puhul saab õiguskaitse sõna. Vaatamata sellele, et kostja ärinimi on OÜ Advokaadibüroo Red, „OÜ“ ja „advokaadibüroo“ ei ole ärinime eristusvõimelised osad, vaid viitavad juriidilisele isiku õiguslikule vormile ja kirjeldavad tegevusvaldkonda. Hageja ühenduse kaubamärk on kaitstud õigusteenuste valdkonnas ning samas valdkonnas tegutseb ka kostja. Kostja ärinimi rikub äriseadustiku §12 lg 1, mis sätestab, et ärinimi ei või olla eksitav ettevõtja tegevusala, õigusliku vormi, ega tegevuse ulatuse osas. (Äriseadustik, 2016). Otsuseks oli keelata OÜ-le Advokaadibüroo Red kasutada tähist „red“ nii oma majandus- ja äritegevuses, kui ka domeeninimede registreerimiseks ja oma ärinimes. Samuti kolme nädala jooksul muuta nimi äriregistris ja veebis. (REDD SOLICITORS LLP tsiviilasi, 2015)

Kokkuvõtvalt selgus, et intellektuaalomandi õiguse alused on kajastatud Eesti vabariigi põhiseaduses. Intellektuaalomandi tolliprotseduure ja meetmeid reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 608/2013, kus käsitletakse tolliprotseduure kauba kohta, mis on intellektuaalomandi rikkumise kahtlusega. Vaatamata sellele, igal aastal teostatakse tollis umbes 400-500 kauba kinnipidamist, et selgitada välja, kas kaup rikub intellektuaalse omandi õigust või mitte. Kõige tüüpilisema intellektuaalse omandi rikkuva kauba võib kirjeldada järgmiselt. See on väike saadetis Hiinast, mida tellis endale füüsiline isik kulleriga, näiteks tuntud kaubamärgi käekella koopia. Analüüsisides kohtulahendeid selgus, et kohtuni jõudnud erimeelsused on tihti juriidiliste isikute vahelised. Põhjuseks on asjaolu, et tollipiire ületavate intellektuaalomandi rikkumistega kaupade partiid on väikesed ja tihti need on füüsiliste isikute poolt tellitud saadetised. Sagedased juhtumid on seotud ärinimedega ja kujunditega, mis rikkuvad enim registreeritud juriidiliste

isikute firmade nimetuste ja kujundite intellektuaalomandi õigusi ja seadusega kaitstud huvisid.

2.2 Võltsitud kaubamärgiga toodete turuosa Eestis

Vastavalt määrusele 608/2013 kaubamärgi osas tolliasutustel ei ole pädevust hinnata, kas kaup rikub intellektuaalomandi õigust või mitte. Selleks Eestis tegutsevad isikud ja üksused, kes on ametlikult volitatud õiguste omaja poolt ning kelle pädevuses on algata menetlust eesmärgiga kindlaks teha, kas intellektuaal omandi õigust on rikutud või mitte. Need on patendivolinikud, kes peavad vastama patendivoliniku seaduses sätestatud nõuetele ja saavad kommenteerida küsimusi, mis on seotud võltsitud kaubamärgiga kaupade turuosaga Eestis.

Patendivolinikena saavad tegutseda isikud, kellele on patendivoliniku seaduse alusel, mis hakkas kehtima 2001. aastal, patendivoliniku kutse. Kutsetegevuse valdkonnas on nad pädevad osutama õigusteenuseid, esindama isikut riigiasutustes (nt. Patendiametis), koguma tõendeid ning isikule õigusteenuse osutamisel vabalt valima ja kasutama seadusega ettenähtud vahendeid ja viise. Patendivolinikud võib jaotada kahte ossa: Eesti patendivolinikud ja Euroopa patendivolinikud. Eesti patendivolinikel on õigus esindada kliendi huve nii Patendiametis, kui ka Siseturu Harmoniseerimise Ametis. (Koitel, 2017)

Leidmaks võimalusi saada rohkem infot küsimustele, milline on tänapäeval võltsitud kaubamärgiga kaupade turuosa Eestis, mis liiki võltsingud on enamlevinumad Eestis ning kuidas nad turule jõuavad, viidi läbi ja lisati uuringusse küsitlust, mis oli saadetud 13 patendivolinikele, kes valiti järgmiselt. Küsitavate adressaadid võeti Patendiameti veebilehelt ning sihtgruppiks olid volinikud, kes oma valdkonnas ametlikult tegutsevad, ehk nende luba on kehtiv. Vastanute motivatsiooni püüti tõsta põhjendades küsimustiku Maksu- ja Tolliameti huviga koostöö vastu.

Küsimustik patendivolinikele saadeti 2017. aasta veebruaris e-posti kaudu. Küsimustikus otsiti vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Mis viisil te kogute infot intellektuaalse omandi rikkumiste kohta?
2. Mis kaupu (kaubagruppe) võltsitakse kõige tihedamini?
3. Kui tihti teile saabuvad võltsinguid puudutavad teated?
4. Mis viisil te saate teateid intellektuaalse omandi rikkumise(kahtluse) kohta?
5. Kuidas seda infot kasutate?
6. Millise päritoluga võltsingud on enamlevinumad?
7. Kui suureks hindate võltsitud kaupade turuosa Eestis?
8. Mis andmetele tuginedes te selle hinnangu andsite?
9. Kas te arvate, et ennetamisse peaks rohkem panustada?
10. Mis viisil võltsitud kaubamärgid saabuvad Eestisse?

Küsimustiku vastuste analüüsis esitatakse patendivolinike seisukohad intellektuaalomandi rikkumisega toodete turuosast Eestis ning võrreldakse neid eelmises peatükis analüüsitud andmetega, mille alusel antakse hinnang tolliasutuste ja patendivolinike vahelisele koostööle ning võltsitud kaubamärgiga toodete aktuaalsetele andmetele.

13. patendivolinikest küsimustikule vastas ainult 3, mida võib tõlgendada erinevalt. See, et küsitletavad ei vastanud, võib tähendada, et neil puudub asjakohane info. Sellest võib järeldada - info puudub seetõttu, et nende kaubamärkide osas, mida nad esindavad, võltsitud toodete juhtumeid lihtsalt pole. Ning sellest omakorda saaks teha 2 järeldust. 1 - pole andmeid, et Eesti turul oleks võltsitud toodetel märkimisväärne turuosa mis lubab oletada, et see turuosa ongi väike ning 2 - õiguste valdajate esindajate passiivsus küsimustikule vastamisel viitab sellele, et nad ei soovinud kasutada juhust, kui Maksu- ja Tolliamet oleks nendele kaubamärkidele saanud pöörata rohkem tähelepanu (juhul, kui nad oleksid vastustes andnud infot probleemidest). Kui eeldada, et probleemide olemasolul oleksid küsitletavad neid kindlasti maininud, siis saaks teha kaudse järelduse, et vastamata jätnud isikute arvates ei pea Maksu- ja Tolliamet intellektuaalomandi

õiguse järelevalves muudatusi tegema, sest vähemalt ei saa väita, et keegi oleks sellega rahulolematu.

Esimene patendivolinik, Linnar Puusepp vastas küsimustikule järgmiselt. Büroole teatab võltsingukahtlusega kaupade kinnipidamisest Maksu- ja Tolliamet ning vahel harva ka Politsei. Kaubad, mis on kõige tihedamini võltsitud on parfüümid, sigaretid ning tuntud kaubamärkidega riided ja päikesepriidid. Teated võltsingu kahtluse kohta saabuvad umbes 2 korda kuus Maksu- ja Tolliameti teate vormis e-maili teel. Lisatud on fotod võltsingukahtlusega kaupadest. Seda infot kasutatakse ainult kaubamärkide omanikele edastamiseks, keda palutakse kinnitada, kas fotodelt nähtav kaup on võltsitud või mitte. Enamlevinumad võltsingud on pärit Hiinast, samuti toovad reisijad kaupu endaga kaasas Venemaalt ning vahel saabuvad transiidina mujalt Euroopa Liidu liikmesriikidest, et pääseda Venemaale. Patendivolinik kommenteerib võltsitud kaupade turuosa Eestis, et see sõltub kaupadest, sest näiteks originaals kalliste kellade puhul võib see olla päris suur (näide – portaal www.osta.ee). Antud hinnang ei tugine statistilistele andmetele. Linnar Puuseppa arvamusel võltsitud kaupu on läbi aegade maale toodud ja seda saab takistada üksnes tõhusama tööga kaubasaadetiste kontrollimisel. Üldiselt võltsinguid tellivad/maale toovad inimesed teavad väga hästi, et tegemist on võltsingutega. Põhiliseks probleemiks on väikesaadetised. Kaubamärgiomanikele maksab iga kinnipidamine/selle kohta hinnangu andmine mitusada eurot. Osad kaubamärgiomanikud on valmis seda kulu kandma, osadel on koguselised alammäärad, millele nad on nõus reageerima. Kui võltsingute maaletoojad saavad sellest mõne kaubamärgi puhul aimu, tellitakse selliseid kaupu väikeste kogustena järjepidevalt. Kui kaubamärgiomanik hinnangut ei anna, ei jää Maksu- ja Tolliametil muud üle kui kaup vabastada.

Järgmisena on toodud INTELS Patendibüroo OÜ vastused küsimustikule. Otseselt ei koguta infot intellektuaalse omandi rikkumiste kohta vaid seda edastab Maksu- ja Tolliamet. Samuti infot rikkumiste kohta edastavad kliendid (kaubamärgiomanikud). Võltsingutega puudutakse enamasti kokku Maksu- ja Tolliametiga asjaajamisel, kuid toimub ka muid rikkumisi (nt identse/sarnase kaubamärgi ärakasutamine jne). Kõige rohkem võltsitakse ilutööstuse- ja rõivaste

valdkonnast kaupu. Samas büroo on hiljuti kokku puutunud suures koguses võltsitud respiraatoritega, mis on tarbijate jaoks ohtlikud. Teated võltsingute kahtluste kohta saabuvad büroosse tulenevalt vahepeal kehtinud tollipraktikast (hetkel veel ilmselt kehtib), mis ei vaadelnud ega pidanud kinni transiitkaupu, siis on teadete saamine Maksu- ja Tolliametist olnud minimaalne (2-3 teadet aastas). Olenevalt menetlusest, saadud infot kasutatakse erinevatel viisidel. Kui menetlus on algatatud Maksu- ja Tolliametis, siis teavitatakse kliente, kelle soovidest lähtuvalt tegutsetakse (sh olenevalt kas tegemist on võltsinguga või mitte). Võltsitud kauba puhul enamasti algatatakse menetluse, v.a juhul kui tegemist on väikese kogusega. Kuigi olenevalt kaubamärgiomanikust, võtavad mõningad meetmeid ette ka näiteks 1 kingapaari juhtumi puhul. Enamlevinumad võltsingud on Hiinast. Büroo esindaja arvates, ennetamiseks peaks rohkem panustada eelkõige seoses teadlikkuse tõstmise ning ametnike töösse panustamisega. Büroo esindaja sõnul viidatud respiraatoritega seotud kriminaalmenetlus on hetkel pooleli ning asjaga seotud isikute tuvastamine ja menetlus on üliaeglane. Võltsitud kaupade päritolu tuvastamine aga peab olema väga kiire, et tuvastada kanalid ning leida nende tegija ehk päritolu. Tihti kaupade tegelik päritolu on peidetud pika tarneahela taha, et tuvastamine oleks võimatu. Samuti on oluline koostöö eri ametkondade ja erinevate EL-liikmesriikide vahel. Kriminaalmenetluste algatamine on oluline, kuna tsiviilõiguskaitsevahenditega jäävad kaubamärgiomanike "käed" mõningates aspektides lühikeseks. Kõige rohkem kaupu tuleb lennuposti ja meretranspordiga ning enamik Maksu- ja Tolliameti poolt algatatud asju pärineb Põhja osakonnast. Kommentaarides esindaja märkas, et tuleb eristada võltsitud kaupu ning muid kaubamärgirikumisi. Maksu- ja Tolliametiga on olnud kokkupuutumisi vaid võltsitud kaupadega seoses. Koostöö Maksu- ja Tolliameti esindajatega on olnud väga positiivne.

Viimasena vastas küsimustikule patendivolinik Kalev Käosaar ja tema kommentaarid olid järgmised. Büroo saab infot intellektuaalse omandi rikkumiste kohta peamiselt Maksu- ja Tolliametist või kaubamärgiomanikult, kes omakorda on saanud info kohalikult esindajalt. Klientide toodetest on võltsingu kahtlusega kinni peetud peamiselt parfüüme, sõiduautode logodega tooted (kleebised, võtmehoidjad) ja rõivad. Viimastel aastatel on teadete maht võltsingutest oluliselt

vähenenud. Teadete maht võib olla 2-3 korda kuus. Saadud teave kasutatakse edastamiseks kaubamärgiomanikule, kes annab hinnangu, kas tegemist on võltsitud tootega või mitte ning enamasti on tooted Hiina päritoluga. Võltsitud kaupade turuosa Eestis hinnatakse suhteliselt madalaks, kuna Eestis on Maksu- ja Tolliameti tegevus olnud küllalt tõhus ning inimeste teadlikkus ja ostujõud suhteliselt head. Büroo esindaja hinnangul ennetamisse saab alati rohkem panustada aga Eestis on olukord suhteliselt hea. Kahtlustatavad kaubad saavad Eestisse enamasti lennutranspordiga Hiinast ja edasine teekond on Venemaale. Teine variant on eraisikute poolt Vene-Eesti piiril kinnipeetav kaup.

Kokkuvõtvalt selgus, et analüüsitud statistilised andmed intellektuaalomandi rikkumisega toodete turuosast Eestis ühtivad kaubamärkide esindajate kommentaaridega. Tavaliselt bürood saavad infot võltsingukahtlusega kaupade kinnipidamisest Maksu- ja Tolliametist või kaubamärgi omanikelt. Kaubagrupid, mida võltsitakse kõige tihedamini on väikesaadetised, näiteks parfüüm, rõivad või päikesepriidid, mis ühtib eelmises osas analüüsitud statistiliste andmetega. Teated võltsingu kahtluse kohta saavad igakuiselt ning seda infot edastatakse kaubamärkide omanikele. Kõik vastajad on seisukohal, et enamlevinumad võltsingud on pärit Hiinast, mis tõestab eelmise osa statistilisi andmeid. Kahe vastanute arvamusel ennetamisse peaks rohkem panustada ja põhilised probleemid on kaupade päritolu tuvastamise kiirus, mis ei ole piisav selleks, et kauba kanaleid tuvastada ning väikesaadetised, mida tellitakse väga tihti, kuid nende partiid ei ole piisavalt suured, et kaubamärgi omanik reageeriks. Põhiliselt kaubad saavad lennuposti ja meretranspordiga. Ühe büroo esindaja arvamusel on võltsitud kaupade turuosa Eestis suhteliselt madal ning viimastel aastatel on teadete maht võltsingu kahtluse kohta oluliselt vähenenud. Üks vastaja hindab koostööd Maksu- ja Tolliametiga positiivselt ja on sellega rahul. Arvestades sellega, et ülejäänud patendivolinikud ignoreerisid küsitlust, võib järeldada, et Maksu- ja Tolliamet ei pea intellektuaalomandi õiguse järelevalves muudatusi tegema. Ilmselgelt probleemide olemasolul oleksid küsitletavad neid kindlasti maininud.

KOKKUVÕTE

Kaasaegses kiiresti arenevas maailmas tolliasutused vajavad oma ülesannetega edukaks toimetulemiseks asjakohast infot, eeskätt riskiinfot kontrolli objektide selekteerimiseks ning infot intellektuaalomandi õigusi rikkuvate kaupade äratundmiseks. Maksu- ja Tolliamet soovib jätkuvalt arendada koostööd õiguste omanike esindajate ja kõigi teiste intellektuaalomandi õiguste jõustamisega seotud osapooltega.

Tänu Euroopa Liidu avatud turule ja kaupade vaba liikumisele, nii juriidiliste kui ka füüsiliste isikute vaheline kaubavahetus toimub intensiivselt. Mida rohkem saabub kauba turule, seda koormavam on tolliasutuste töö ning ei ole välistatud, et rikutakse intellektuaalse omandiga seotud õigusi.

Töö aktuaalsus seisnes selles, et kaubavahetus liikmesriikide vahel on üsna intensiivne. Sellega muutub koormavaks ka tolliametnike töö ning Eestisse aastaringelt võivad saabuda võltsitud kaubamärgiga kaubad. Oli tarvis analüüsida, kui intensiivselt saabuavad võltsitud kaubamärgiga kaubad Eestisse.

Lõputöö uudsus seisnes sellest, et võltsitud kaubamärgiga kaupade tollijärelevalvet Eestis ja sellega seotud probleeme varem analüüsitud ei ole. Samuti puudus tagasiside esindavate kaubamärke büroode ja tolliasutuse vahelise koostöö kohta ning järeldused.

Lõputöös käsitletav probleem seisnes selles, et kaubamärkide esindajate poolt edastatav teabe maht võltsitud kaubamärgiga toodete turuosa kohta Eestis ei ole piisav selleks, et tolliametnikud saaksid tegutseda efektiivselt ja dramaatiliselt vähendada turul olevate võltsitud kaupu. Samuti väga harva kasutatakse võimalust tollile rikkuvate kaupade kohta vihjeinfo saatmiseks. Arvatavasti, see võib olla tingitud asjaoluga, et Eestis ei ole võltsitud kaupadega märkimisväärseid probleeme, mis vajaksid lahendamist kaubamärkide esindajate ja Maksu- ja Tolliameti koostöös.

Töö eesmärgiks on analüüsida võltsitud kaubamärgiga kaupade tollijärelevalvet Eestis.

Esimene uurimisülesanne oli anda ülevaade intellektuaalse omandi ja selle liikide olemusest. Üldiselt intellektuaalne omand kujutab endast immateriaalse vara õiguste kompleksi. Selline õiguste grupp koosneb patentidest, autoriõigustest ja kaubamärkidest, mis on loodud omanike kindlustamiseks, et nende loometöö tulemused oleksid juriidiliselt kaitstud. Intellektuaalsel omandil on alati majanduslik väärtus, mis võib olla päris suur. Üks intellektuaalse omandi liikidest, mis on sellega otseselt seotud - kaubamärk, ehk graafiline tähis, millega saab eristada ühe isiku kaupa või teenust teise isiku identsest kaubast või teenusest.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade tolli tegevusele vastavalt määrusele 608/2013 kaubamärgi osas ning uurimisülesande täitmisel selgus, et see on korraldatud alates kauba kinnipidamisest kuni kauba hävitamisele või vabastamisele. Kuna tolliasutusel ei ole pädevust hinnata, kas toode rikub intellektuaalse omandi õigusi, üldjuhul teatatakse kauba kinnipidamisest deklaranti või kauba valdajat. Seejärel kindlad organisatsioonid ja isikud, kelle pädevuses on uurida intellektuaalomandi õiguse rikkumist saavad esitada tolliasutusele taotlust menetluse algatamiseks. Tolliasutus aktsepteerib taotlust ja määrab menetluse läbiviimiseks kindla ajavahemiku. Selle aja jooksul kaup on ladustatud tolliasutuste poolt määratud tingimuste järgi. Kui kahtlustatav kaup on kontrollitud, tolliasutus kooskõlas kauba valdajaga ja organisatsiooniga, mis uuris intellektuaalomandi õiguse rikkumise asjaolusid võtab vastu meetmeid kas kauba hävitamisele, menetluse algatamisele või kauba enneaegse vabastamisele.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida intellektuaalse omandi õiguslikku raamistikku ja sellega kaasnevaid probleeme. Selgus, et intellektuaalomandi õiguse alused on kajastatud Eesti vabariigi põhiseaduses. Intellektuaalomandi tolliprotseduure ja meetmeid reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 608/2013, kus käsitletakse tolliprotseduure kauba kohta, mis on intellektuaalomandi rikkumise kahtlusega. Kohtuni jõudnud erimeelsused on tihti juriidiliste isikute vahelised. Põhjuseks on asjaolu, et tollipiire ületavate intellektuaalomandi rikkumistega kaupade partiid on väikesed ja tihti need on füüsiliste isikute poolt tellitud saadetised. Sagedased juhtumid on seotud ärinimedega ja kujunditega, mis rikkuvad ennem registreeritud juriidiliste isikute

firmade nimetuste ja kujundite intellektuaalomandi õigusi ja seadusega kaitstud huvisid.

Neljas uurimisülesanne oli analüüsida võltsitud kaubamärgiga toodete turuosa Eestis. Selgus, et tavaliselt bürood saavad infot võltsingukahtlusega kaupade kinnipidamisest Maksu- ja Tolliametist või kaubamärgi omanikelt. Kaubad, mida võltsitakse kõige tihedamini on väikesaadetised, näiteks parfüüm, rõivad või päikesepillid ning teated võltsingu kahtluse kohta saabuvad igakuiselt. Seda infot edastatakse kaubamärkide omanikele. Kõik küsimustikule vastajad olid seisukohal, et enamlevinumad võltsingud on pärit Hiinast. Kahe vastanute arvamusel ennetamise peaks rohkem panustada ja põhilised probleemid on kaupade päritolu tuvastamise kiirus, mis ei ole piisav selleks, et kauba kanaleid tuvastada ning väikesaadetised, mida tellitakse väga tihti, kuid nende partiid ei ole piisavalt suured, et kaubamärgi omanik reageeriks. Üks vastaja hindas koostööd Maksu- ja Tolliametiga positiivselt ja oli sellega rahul.

Teema edasisel uurimisel on üheks võimaluseks keskenduda eelkõige väikesaadetistele, et töötada välja uued meetmed intellektuaalse omandi rikkumisega kaupade vähendamiseks.

SUMMARY

In the modern fast developing world customs authorities need to receive relevant information to get their tasks successfully done. The most important part of preventive measures is usually connected with analyzing risk level and recognizing goods that may brake intellectual property rights. Estonian Tax and Customs board would like to continue developing cooperation with the representatives of rights holders and all the partners involved in the enforcement of intellectual property rights.

The diploma „Customs supervision over goods with counterfeit trademark in Estonia“ and it is written in Estonian, on 39 pages. 26 literature sources have been used, which all have been referred to in the text.

Thanks to the European Union’s open market and free movement of goods the trade between both legal and natural persons is very intensive. The more goods arrive on the market the more burdensome becomes customs board job. Also it is not excluded that intellectual property rights will be violated.

The novelty of the topic of the paper lies in the fact that Estonian customs supervision of fake branded goods and related problems have not been analyzed yet. In addition, there is no feedback about cooperation between representative agencies of right holders and Estonian customs.

The purpose of the paper has been to analyze the counterfeit trademark goods supervision in Estonia. To accomplish the purpose, the following tasks has been set:

1. To give an overview of the nature of intellectual property rights and its species.
2. To give an overview of the customs tasks in accordance with regulation 608/2013.
3. To analyze the legal framework of intellectual property rights and related issues
4. To analyze fake branded products market share in Estonia

The author came to conclusion that agencies usually receive information about the detention of goods suspected of being counterfeit from Estonian Tax and Customs Board or the trademark owners. Groups of goods that are counterfeited most often

include small consignments, such as perfume, clothing, or sunglasses and alerts on suspected forgery arrive monthly. This information is usually transmitted to trademark owners.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

American Bar Association, 2007. *Intellectual Property and Antitrust Handbook*. Chicago: ABA Publishing.

American Bar Association, 2009. *What is a trademark?*. Chicago: ABA Publishing Inc.

Bainbridge, D., 2007. *Intellectual Property*. Harlow: Pearson Education.

Bently, L., Sherman, B., 2014. *Intellectual Property Law*. Oxford: Oxford University Press.

Colston, C., Middleton, K., 2005. *Modern Intellectual Property Law*. London: Cavendish Publishing Limited.

Cornish, W., Llewelyn, G., Aplin, T., 2013. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks & Allied Rights*. London: Sweet & Maxwell.

Eesti Vabariigi Põhiseadus. E.-J. Truuväli jt *toim.* Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, Juura, 2002 kommentaar 3.6, lk 295

Eesti Vabariigi põhiseadus, RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 608/2013

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv nr 2004/48/EÜ

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus (ELT) nr 70/2008/EÜ

Koitel, H., 2017. *Patendi ja Kaubamärgibüroo KOITEL*. „Kes on patendivolinik“. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.koitel.ee/index.php?est/info> [Kasutatud 09.04.2017].

Mattei, U., 2000. *Basic Principles of Property Law*. Westport: Greenwood Press.

Norman, H., 2011. *Intellectual property law : Directions*. New York: Oxford University Press Inc..

Nõukogu Määrus (EMÜ) nr 2913/92 (1992)

Õunapuu, T., 2014. *Tallinna Ülikooli Avalikud Õppematerjalid*.

[Võrgumaterjal]

Leitav: http://www.cs.tlu.ee/instituut/oppe_materjalid/avalik/Tanel_Ounapuu/

[Kasutatud 01.01.2017].

Patendiamet, 2017. *Patendiamet. "Miks kaitsta kaubamärki?"*.

[Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.epa.ee/et/kaubamargid/miks-kaitsta-kaubamarki>

[Kasutatud 05.03.2017].

Patendiamet, 2017. *Patendiamet. "Mis on kaubamärk?"*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <http://www.epa.ee/et/kaubamargid/mis-kaubamark>

[Kasutatud 03.03.2017].

Pisuke, H., 1993. Mis on intellektuaalne omand?. *Juridica*, I(1), pp. 10-11.

Poltorak, A., Lerner, P., 2002. *Essentials of Intellectual Property*. New York: John Wiley & Sons inc..

REDD SOLICITORS LLP tsiviilasi, (2015), 2-14-51888

Schwabach, A., 2007. *Intellectual Property: A Reference Handbook*. Santa Barbara: ABC-CLIO Inc..

Seville, C., 2009. *EU Intellectual Property Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Tööstusomandi apellatsioonikomisjoni otsus nr.1553-0, 2015

World intellectual property organization, 2016. *Understanding Copyright and Related Rights*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <http://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4081&plang=EN>
[Kasutatud 10.01.2017].

Äriseadustik, RT I 1995, 26, 355; RT I, 22.06.2016

LISA „Sun-Maid Tüdruk“ logo

